

Posudek bakalářské práce Lucie Lučanské „Problematika výzkumu kmenových buněk a její reflexe v českém tisku v období 2005 – 2009“

Lucia Lučanská si pro svůj bakalářský projekt zvolila téma, které je aktuální a z hlediska českých mediálních studií velmi zajímavé. Ambici pokusit se odpovědět na otázku: „Jak se zrcadlí problematika výzkumu embryonálních kmenových buněk ve vybraných periodikách v kontextu důvěry a rizika v expertní systémy?“ lze jen pochválit.

Podívám-li se na text jako takový, je po formální stránce poměrně rozporuplný. Na jedné straně je patrná velmi dobrá kultura psaného projevu, ale práce trpí řadou překlepů a gramatických problémů. Počet překlepů postupně roste a jejich výskyt v empirické části překračuje únosnou mez. Totéž platí o gramatických chybách typu: „se články objevovali“ (str. 72). Lepší závěrečná editace textu by jistě vedla k odstranění tak zjevných chyb jako je spojení „čestnost článků“, které bylo nejspíše způsobeno tím, že Word automaticky opravuje neznámá slova. Narazit lze i na matoucí změny slovesných časů, např. poslední odstavec na str. 32, kdy není jasná změna z přítomného na minulý čas. Odkazování je konzistentní a seznam literatury odpovídá nárokům na bakalářskou práci.

Členění kapitol je také logické, ale není mi jasné, proč práce není členěná na Teoretickou a Empirickou část? První tři kapitoly pokrývají škálu relevantních témat, která jsou zpracována na velmi vysoké úrovni. Je patrné, že autorka literaturu pouze nepřejímá, ale dokáže se s ní kriticky vyrovnat. Někdy však trochu „drhnou“ přechody mezi jednotlivými podkapitolami, jako například mezi podkapitolami 2.3. a 2.4, kde není jasné jak navazuje diskuse Přístupu veřejnosti k výzkumu embryonálních kmenových buněk v Evropské unii na předchozí pasáže. Ale to jsou v kontextu celkově dobré úrovně textu okrajové záležitosti.

Jasná mi není pouze logika následujícího argumentu, protože studium mediálních obsahů nemůže přinést odpovědi na otázky: „co široká veřejnost ví, myslí si a jak se cítí ohledně vědy“:

Dle McQuaila existuje více motivů pro studium mediálního obsahu, v našem případě se ponejvíce jedná o „obsah médií jako odraz sociálních a kulturních hodnot a přesvědčení“, které o nich podává svědectví v kontextu určité „doby, místa nebo sociální skupiny“ (McQuail 2009: 352). Lewenstein považuje za cíl výzkumů vztahů médií a vědy porozumění tomu, „co široká veřejnost ví, myslí si a jak se cítí ohledně vědy“ (Lewenstein 1995: 343).

Empirická část bohužel zdaleka nedosahuje úrovně kapitol prezentující přehled literatury. Problémy přitom vidím již ve vymezení metodologických východisek. Například věta: „Nevýhody [studia dokumentů] jsou eliminované tím, že samotné dokumenty jsou zdrojem výzkumu – totiž se snažím odpovědět na otázku, jak předkládají danou problematiku žurnalisté a vědci“ (str. 43), naznačuje, že si autorka není vědoma, jaké jsou nevýhody výzkumů založených na analýze dokumentů. Ty samozřejmě vyplývají z jejich porovnání s jinými metodologickými přístupy jako jsou rozhovory, terénní výzkum či dotazníková šetření a nelze je eliminovat, pouze si je uvědomit a pracovat s vědomím limitů použité metodologie.

Problematické je i představení obsahové analýzy, jako hlavní metody. Je například zřejmé, že prezentovaná definice obsahové analýzy podle Berga (str. 43) není vnitřně konzistentní a implikuje konkrétní paradigma – pozitivistické, které však není vůbec diskutováno. Konstruktivist by asi měl výrazně větší pochybnosti o možnosti bezproblémového skloubení kvalitativního a

kvantitativního přístupu a kritický realista by zřejmě odmítl tuto binaritu jako takovou (viz např. Raymond A. Morrow (1994). *Critical Theory and Methodology*. London: SAGE).

Postrádám zevrubnější diskusi metody obsahové analýzy za využití některého ze standardních metodologických textů z mediální oblasti (např. Schulz, W., Scherer, H., Hagen, L., Reifová, I., Končelík, J. (2004). *Analýza obsahu mediálního sdělení*. Praha: Karolinum.). Seznámení se s takovým textem by možná autorku vedlo k větší opatrnosti pokud jde o prohlášení: „Já jsem se rozhodla pro jiný způsob – výzkumná strategie spočívá v kombinaci kvantitativního a kvalitativního výzkumu, tj. zakotvené teorie a obsahové analýzy, jelikož obě se navzájem doplňují“ (str. 42). V analytické části jsem také nenašel nic, co by připomínalo zakotvenou teorii, ale problematické je samozřejmě již to, že tento přístup není vůbec představen, natož podložen odkazy na relevantní literaturu (např. Strauss a Corbin (1999). *Základy kvalitativního výzkumu*. Brno: Albert.).

Pokud jde o výběr vzorku, není mi jasné, co se skrývá za větami: „Abych měla jistotu, že jsem opravdu správně zvolila postup vyhledávání, prostudovala jsem vydání jednoho měsíce (prosinec 2005) a své výsledky porovnála s těmi, které jsem získala pomocí automatického vyhledávání v databáze. Nikde jsem nenašla zmínku, tím pádem jsem považovala výsledky hledání za kompletní“ (str. 44)?

Na úvod diskuse analytické části musím konstatovat, že je vesměs popisná a jedná se o nejslabší článek práce. Největší slabinou je pak skutečnost, že zcela nevyužit zůstává teoretický aparát představený v úvodních kapitolách. Přitom se řada témat, která souvisí s proklamovanou hlavní otázkou přímo nabízí. Například zjištění, že podvodům ve vědě je věnován poměrně malý prostor, lze jistě vztáhnout k tématu důvěry a rizika v expertní systémy, atd. Ale i když se autorka snaží diskutovat tato témata, je analýza poměrně plochá a ochuzená právě o souvislosti, které by vyplynuly ze systematické práce s literaturou.

Další slabinou je skutečnost, že autorka diskutuje řadu témat izolovaně a neukazuje například, jak spolu souvisí klíčová témata důvěry a rizika v kontextu expertních systémů. Na str. 61-62 tak diskutuje případ dr. Hwanga či různých šarlatánů jako rizika, ale stejně by se nabízela jejich diskuse v souvislosti s (ne)důvěrou ve vědeckou expertízu.

Je zde však i řada dílčích problémů a nejasností. Například vzhledem k tomu, že zkoumala tři velmi rozdílná periodika, vnímám jako problematické, že někdy všechny články analyzuje dohromady (např. str. 51 vztah mezi pozorností, která byla věnovaná kmenovým buňkám, a rozsahem článků). Velký nepoměr mezi počtem článků v jednotlivých periodikách musí výsledky nutně zkreslovat jednak z důvodů větší váhy MF Dnes (2/3 článků), ale také deníků v porovnání s měsíčníkem (88 % článků). Autorka tento problém ne vždy tematizuje, ale u obhajoby by mohla vysvětlit logiku svých rozhodnutí.

Podobně nenabízí další klíčové informace jako například na str. 52 informaci o tom, podle jakého klíče „vtěsnila“ různé názvy rubrik do jedné společné kategorie. Nejsem si navíc jist, zda má Blesk rubriku Věda, jak vyplývá z grafu č. 6. Nabízí se samozřejmě také otázka, zda v Blesku funguje dělení novinářů podle specializace typu zdraví (graf č. 9)? U obhajoby by autorka mohla tyto aspekty osvětlit.

Některá zjištění jsou spíše triviální a předvídatelná a není jasné, proč je bylo nutné zkoumat. Zde mám na mysli například zjištění, že v časopise Vesmír jsou „téměř všechny články jsou od vědců a odborníků (94%)“ (str. 54), že Blesk nenabízí vědcům žádný prostor pro jejich články (tabulka č.

11) či že „že v časopise Vesmír se nejvíce ze všech médiích věnovali rizikům, jak etickým, tak i technickým rizikům pro příjemce, kdežto časopis Blesk se rizikem zabýval nejméně“ (str. 73).

Jiná tvrzení autorky nejsou podložena daty a nemají ani podporu v použité metodologii, jako například: „Je to způsobené tím, že velká část lidí (včetně žurnalistů) si pod pojmem kmenové buňky představuje právě ty embryonální, resp. vůbec nerozlišují mezi různými typy kmenových buněk“ (str. 59) či „Co se týče důvěry, tak ta se v průběhu času mění, což je ovlivněno děním na poli výzkumu kmenových buněk. Pokud se lidé dozvědí o nějakém podvodu, důvěra může klesnout, pokud někdo udělá všechno možné, aby třeba zabezpečil svému dítěti drahou léčbu, důvěra roste“ (str. 73). U obhajoby by autorka mohla vysvětlit, proč jsou toto tvrzení ve světle jejího metodologického přístupu neudržitelná.

Závěr představuje jen shrnutí informací z analytické části a poměrně chabý pokus o diskusi rozdílů mezi jednotlivými typy periodik. Celkově je na úrovni analytické části a neaspiruje na zodpovězení hlavní otázky: „Jak se zrcadlí problematika výzkumu embryonálních kmenových buněk ve vybraných periodikách v kontextu důvěry a rizika v expertní systémy?“ Nenabízí také žádný výhled do budoucnosti ve smyslu, jak by se dalo na výzkum navázat, jaké další otázky nastoluje?

Práce se tedy skládá ze dvou velmi rozdílných částí. Přehled literatury je na bakalářskou práci velmi kvalitní a snesl by hodnocení výborně. Empirická část však má naopak překvapivě nízkou úroveň. Z toho mi vychází hodnocení velmi dobře, ale protože je práce koncipovaná jako empirická, přikláním se spíše k hodnocení slabší velmi dobře.

Ing. Petr Pavlík, Ph.D.

Oponent

V Praze 7. června 2010